

**მცირე პარემიის კონსტრუირების ძირითად
შემადგენელთა საკითხისათვის**
(არაბული ანდაზების კორპუსზე ქართული შესატყვისებით)

თუმანიშვილი ხათუნა

ივანე ჯავახიშვილის სახელობის სახელმწიფო უნივერსიტეტი, თბილისი
<https://doi.org/10.52340/idw.2025.30>

აბსტრაქტი. წინადადება წარმოადგენს მოცემული ეთნოსის ზეპირი ფოლკლორის ორგანულ ნაწილს, რომელიც უშუალოდ არის დაკავშირებული მეტყველებასთან (მეტყველება თავის მხრივ, ბუნებრივად, გამოხატავს აზროვნებას). შესაბამისად, იგი ხარისხობრივად (როგორც ფორმალურად, ისე სემანტიკურად) წარმოადგენს იმ სამყაროს ცხოვრების და მენტალიტეტის მიკრომოდელს, სადაც შეიქმნა და ფუნქციონირებს.

წინამდებარე ნაშრომის მიზანია წინადადების, როგორც მოცემულ მენტალიტეტში გარკვეული კონცეფციის მოდელირებული ფორმულის, ინტერპრეტაცია. არაბული სირიული დიალექტის მასალის (ქართულ პარალელებთან ერთად) შესწავლის საფუძველზე გამოიკვეთა, როგორ და რა ზოგადი, ამავე დროს, თითოეულისთვის სპეციფიკური საშუალებებით, იქმნება მოცემული სტერეოტიპული სიბრძნე. დასკვნები ასევე მოიცავს პრობლემის ზოგად თეორიულ ასპექტს.

მაგალითების ანალიზის საფუძველზე ცხადი ხდება, რომ წინადადება წარმოიშობა მის შექმნაში ჩართული ყველა კომპონენტის ერთდროული მოქმედებით. თითოეული მათგანი ერთნაირად მნიშვნელოვანია. მათში ასახული ობიექტური რეალობა ჩვეულებრივ კონსტრუირდება სპეციფიკურ სინტაგმატურ ურთიერთობებზე, ხანდახან ზედაპირულ დონეზე (მკვეთრად), ხოლო ხანდახან ღრმა დონეზე (არც თუ სიე მკვეთრად). შესაბამისად, ისინი ვერ ჩაითვლება ურთიერთდამოუკიდებელ ობიექტებად და ფენომენებად, რადგან წარმოადგენენ კანონზომიერებების მთელ სისტემას, რომელიც გარკვეულ კონცეპტუალურ კავშირშია ლოგიკური ურთიერთობების საშუალებით. აქედან გამომდინარე, წინადადების გაგება შესაძლებელია მხოლოდ ამ კავშირებში ღრმა წვდომით, მოცემული ეთნოსის ისტორიულ რეალობაში არსებული კანონზომიერებების გაგებით და არსებულ მენტალიტეტში დაფიქსირებული კონცეპტუალური აზროვნების შესწავლით.

ყველა არაბული მაგალითი ჩაწერილი და ნათარგმნია არაბული პირველწყაროდან — უშუალოდ სირიულ და ლიბანელ ინფორმანტებთან. შესაძლო უზუსტობების თავიდან ასაცილებლად, მკვლევრისთვის (რომელიც არ არის არაბულის მშობლიური მატარებელი) წინადადებების შესწავლის საუკეთესო გზად დადასტურდა უშუალო ურთიერთობა ინფორმანტებთან. შესაბამის კონტექსტში ხელახალი ინტერპრეტაციით, დაზუსტდა წარმოსახვითი ლოგიკური კავშირები, რომლებიც კონკრეტული ფენომენის მიმართ იქმნება მოცემულ ეთნოშეცნობიერებაში (საგნებსა და ფენომენებს შორის).

თემის აქტუალობა განპირობებულია იმითაც, რომ ეს არის პირველი მცდელობა ახალი თემის ინტეგრაციისა ქართულ არაბისტიკაში.

საკვანძო სიტყვები: ანდაზა, ეთნოცნობიერება, სინტაგმატური, მეტაფორა, ცნებითი აზროვნება.

მცირე პარემიულ ჟანრთა შორის, ყველასათვის გასაგები, ერთი შეხედვით მარტივი და დახვეწილი ანდაზა საკმაოდ რთული სპეციფიკის პარემიას წარმოადგენს. ეს გარემოება ალბათ განპირობებულია ფაქტორთა იმ მრავალმხრივი სპექტრით, რომელიც უდაოდ მონაწილეობს მისი ფორმალური და აზრობრივი ფაზის შექმნაში : მოცემული ეთნოსის ჩამოყალიბების ისტორიული პროცესი, სოციალური რეალობა, ცნობიერება, ენა, აზროვნება, ხელოვნება (საკუთრივ, ფოლკლორი) და ა.შ. ეს ყოველივე ადამიანთა მოღვაწეობის სოციალური და სულიერი ასპექტებია, კვლევის ეს სფერო კი, სავსებით ობიექტურად, ყველაზე რთულად ითვლება. ანდაზაში ჩადებული ცოდნა, პრაქტიკულად, მოცემული ეთნოსის რაციონალურის, მისი ეთნოფსიქიკური მოცემულობის ირაციონალური სახით არსებული რესურსია. ანუ, მისი სახით მოცემული ენობრივი კოლექტივი (მოცემული ეთნოცნობიერება) ხატოვნად (მყარი კლიშირებული ფორმით) აფიქსირებს ისტორიული გამოცდილების ნიადაგზე შექმნილ (ცნებითი აზროვნების დონეზე ფორმირებულ) განზოგადებულ სიბრძნეს. ამიტომ არის რთული უცხოენოვანი ანდაზების სიღრმისეული (სწორად) გაგება, სათანადო ზოგადაზრობრივი განფენილობის რელევანტური ჩარჩოების (გამოყენების სფეროს) დადგენა. ამას, როგორც ჩანს, ანდაზის აგებულების რთული სპეციფიკა, მისი სტრუქტურულად მრავალმხრივი სემანტიკური ფაზა განაპირობებს.

ანდაზის თეორეტიკოსთა ნაწილი სწორად ფიქრობს, რომ ისეთმა შეცდომებმა და გამარტივებამ თეორიულ კვლევებში, როგორცაა შინაარსის „სრული“ გამოყოფა მისი ფორმისაგან და, შესაბამისად, იმ სირთულეების გაუაზრებლობამ, რომლებიც წარმოიშვება მისი ცალკე შინაარსის კვლევისას, თავისი ნეგატიური ასახვა პოვა ანდაზების, როგორც ზოგადსაკაცობრიო მსოფლმხედველობის მქონე პარემიების კვლევაშიც [2. 147].

ანდაზის აზრობრივი სტრუქტურა რომ ძირეულად თემატურ-ლოგიკური კომბინაციებისაგან იქმნება, პრაქტიკულად, ერთმნიშვნელოვნად აღიარებს პარემიოლოგია (თუმცა მიდგომები განსხვავებულია [4; 5; 9]). არსებული კვლევების საფუძველზე ზოგადად ვლინდება ანდაზის აზრობრივი სტრუქტურის ფუნდამენტური საყრდენი: სამყაროს შემეცნების პროცესში რაიმე მოვლენის შესახებ მიღებული გამოცდილების ერთი სფერო საფუძვლად ედება მეორეს, რითაც კონკრეტული შინაარსობრივი ფორმით წარმოდგენილი აზრი განზოგადებული სიბრძნე ხდება. შემთხვევითი არ არის, რომ ვ. ალახვერდოვი, რომელიც მხატვრული ნაწარმოების აღმის პროცესის თანმხლებ ემოციურ ასპექტებს იკვლევს, ანდაზას „ორმაგი ფსკერის მქონე ტექსტად“ («текст с двойным дном») მოიხსენიებს [3. 126].

ზემოთქმულის საფუძველზე შესაძლოა ასევე ზოგად პლანში (a priori) ჩამოყალიბდეს ამგვარი დასკვნა: ანდაზის ზოგადაზრობრივი ლოგიკურ-სტრუქტურული მოდელი ზედაპირული და სიღრმისეული დონეების ერთობლივი ოპერირებით იქმნება. სათანადო „სიტუაციურ ნიშაში“ მისი ყოველი კონტექსტუალიზებისას მუშაობას იწყებს **ანდაზური მეტაფორული „ძრავა“**, რომლის დროსაც მიმდინარე დეშიფრირება – (ცნების სახით ჩადებული) განზოგადებული სიბრძნის წვდომა, მოცემული ეთნოსის მიერ სამყაროზე გარკვეულ ნაწილზე დაკვირვების შედეგად მიღებულ ცოდნას ემყარება.⁶

⁶ ამდენად, გადაჭარბებული არ იქნება იმის თქმა, რომ ანდაზა ადამიანის მეტაფორული აზროვნების გამოვლენის უმაღლესი გამოხატულებაა.

მეტაფორაზე მსჯელობისას, სპეციალურ სამეცნიერო ლიტერატურაში გამოთქმულ მრავალ განმარტებათა შორის (აქ დასმული პრობლემის სწორად გასააზრებლად) მოვიხმობთ ივორ რიჩარდსის

მაგრამ, ზოგად მოცემულობაზე დაყრდნობით, კონკრეტულად დასადგენია, როგორ, რა სემანტიკური წესებით ხორციელდება ანდაზის ზოგადაზრობრივი ფაზულის კონსტრუირება, დეშიფრირება და გამოყენება? უშუალოდ რა ძირითადი (ღია თუ ფარული) შემადგენლები ამუშავებს ანდაზურ მეტაფორულ „ძრავას“?..

ერთი რამ უდაოა... ანდაზის (ფორმალური და აზრობრივი) ფორმირების პროცესში მონაწილე ყველა ზემოაღნიშნული ფაქტორი აქტუალიზაციისას კომბინირებულად მუშაობს და საერთო “მენტალურ ენაზე” [1. 264] – “კოლექტიურ ქვეცნობიერზე” (კ.გ. იუნგი) გადის. ცნობილია, რომ ქვეცნობიერი პროცესები გაცილებით რთული ფენომენია და გაცილებით რთული სტრუქტურით გამოირჩევა, ვიდრე ცნობიერი. როგორც ჩანს, ანდაზის მრავალგანზომილებიანი ფენომენის თეორიულ პლანში გააზრება, ზემოთ ჩამოთვლილი ასპექტების გათვალისწინებით, კვლევის კომპლექსურ მიდგომას საჭიროებს.

დასმული საკითხის ირგვლივ არსებული მრავალრიცხოვანი გამოკვლევების გაცნობამ აჩვენა, რომ ანდაზის აზრობრივი სტრუქტურის შესწავლასთან დაკავშირებულ კვლევათა უმეტესობა, ძირითადად ორიენტირებულია გამონათქვამების სტატიკურ დონეზე ფიქსირებული ტროპების შინაარსობრივ მხარეზე. ამ ასპექტისადმი მიძღვნილ კვლევაში არ. კრიკმანთან ძირეული აქცენტი კეთდება ანდაზებში მოცემული მეტაფორული სემანტების სახეობებზე, თუმცა ავტორი აქვე მსჯელობს მათ ფუნქციაზე სემანტიკის შექმნაში [6].

არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც, რომლის მიხედვით ანდაზის ფუნქციონირებისას გადამწყვეტია გადატანითი მნიშვნელობა – „ანდაზის აქტიური შინაარსი“, ხოლო პირდაპირი მნიშვნელობა – „ანდაზის ნომინალური შინაარსი“, ფაქტობრივად, ფორმალურია [10. 12].

ჩვენ ბოლომდე ვერ გავიზიარებთ ამ მოსაზრებას, მით უფრო, ანდაზის პირდაპირი მნიშვნელობის „ფორმალური“ ფუნქციის თაობაზე. კვლევის გამოცდილება აჩვენებს, რომ ეს დონე, ერთი მხრივ, მისი სემანტიკური სტრუქტურის ფორმირებაში უცილობლად მნიშვნელოვანი კომპონენტია (მეტიც, საბაზისო საყრდენია). ამავდროულად, ამგვარ კლიშეებში, როგორც წესი, სწორედ ექსპლიციტურ - ხატის დონეზე ვლინდება მოცემული ეთნოსის ინდივიდუალური ხედვა – სამყაროს შემეცნების პროცესში (კონკრეტულ ნაწილთან მიმართებით) მიღებული კერძო (ეთნიკური) ცოდნა. კვლავ მოვიშველიებ ზემოთ მოხსენიებულ არ. კრიკმანის ნაშრომს, სადაც მკვლევარი გამოყოფს ანტროპომორფულ, ანტროპოცენტრულ და ალეგორიულ ტროპებს. მისი მოსაზრებით, მათი გადანაწილება სხვადასხვა ენების საანდაზო ფონდებში განსხვავებული სახით გვეძლევა [6]. მაშასადამე, ანდაზის სტატიკურ დონეზე მოცემული ხატის შესწავლა, თავის მხრივ, მნიშვნელოვანია. ამ ჭრილში უდაოდ საინტერესოა სხვადასხვა კულტურის ანდაზური ფონდების შედარებით-ტიპოლოგიური კვლევა, რათა დადგინდეს ამა თუ იმ ფუნქციურად საჭირო იდეის – ანდაზის შესაქმნელად სხვადასხვა ისტორიული განვითარებისა და მენტალობის ეთნოსი „საშენ მასალად“ რა შემადგენლებს ირჩევს მოცემული საყოველთაოდ მიღებული სიბრძნის გამოხატვისთვის. მათზე დაყრდნობით რა სახის ლოგიკურ მიმართებებს ხედავს მოცემულ გარემოში არსებულ მოვლენებსა და კატეგორიებს შორის.

ერთ ასეთ ორიგინალურ შეფასებას: მკითხველმა უნდა დააკავშიროს ორი საგანი. სწორედ ამ დაკავშირებაში იმალება მეტაფორის საიდუმლო [7].

თუმცა, ზოგიერთი მკვლევარი, ვფიქრობთ, ზედმეტად ხელოვნურად ცდილობს დააცალკევოს ანდაზის მრავალშრიანი სემანტიკური ქსოვილი. მაგალითად, ი. ლევინი რუსული ანდაზების აზრობრივი ასპექტის კვლევისას წინა პლანზე წევს მასში მოცემული ცალკეული სიტყვების მნიშვნელობას, მათ ცალსახა როლს ანდაზის სემანტიკის შექმნაში. ავტორის აზრით, ანდაზის მრავალშრიანი ტექსტის სპეციფიკიდან გამომდინარე, მრავალშრიანი ხდება მასში გამოყენებული ყოველი ცალკეული სიტყვა. მას მაგალითად მოჰყავს ხატოვანი ანდაზა «С паршивой овцы хоть шерсти клок» (ქეციანი ცხვრისგან ერთი ბლუჯა მატყლიც ხეირია). იგი ამბობს, რომ სიტყვაში «овца» – (ცხვარი) შეიძლება გამოიყოს, როგორც მინიმუმ, სამი შრე, რომელიც აქტუალიზდება გამონათქვამის გამოყენებისას:

ა) პირდაპირი (სალექსიკონო მნიშვნელობა, რომლის გარეშეც ტექსტი კარგავს აზრს);

ბ) ძირითადი მნიშვნელობა, რომელიც შესაბამისობაშია ანდაზაში ჩადებულ ქვეტექსტურ მნიშვნელობასთან („ნებისმიერი პირი, რომელსაც ძირითადად აქვს უარყოფითი თვისებები და რომელიც, ამის მიუხედავად, შეიძლება გამოყენებულ იქნას რაღაც, თუნდაც უმნიშვნელო სარგებლის მისაღებად“);

გ) კონკრეტული პირი, რომელსაც მიემართება მოცემულ შემთხვევაში მოცემული ანდაზა (7. 100).

თუ გავიაზრებთ იმ გარემოებას, რომ ზოგადად ანდაზის სემანტიკური მექანიზმის შექმნასა და აქტუალიზაციისას მის ფუნქციურად სწორად ამუშავებაში, როგორც წესი, არსებით როლს თამაშობს არა მხოლოდ ცალკეული სიტყვები, არამედ მათი შიდატექსტობრივი სინტაგმატური მიმართებები, მაშინ მოცემული ანდაზის მიმართ ამგვარი (ლევინისეული) მიდგომა მხოლოდ ნაწილობრივ უნდა გამოდგეს. გავანალიზოთ წარმოდგენილი რუსული მაგალითი. აქ მეტაფორული ექსპანსიის მიმართულებაა: ცხოველთა სამყარო → ადამიანი. შესაბამისად მოცემულ ანდაზაში არსებული ალევორიული ტროპის გახსნისას «овца» (ცხვარი) = „ადამიანს“. მაგრამ აქ საუბარია არა ზოგადად (ნებისმიერი თვისებების მქონე) ადამიანზე, არამედ „უვარგის“, უარყოფითი თვისებების მქონე სუბიექტზე (რასაც ავტორი სავსებით სწორად თავადვე აღნიშნავს მოცემული ანდაზის ძირითადი მნიშვნელობის განმარტებისას, პუნქტი – ბ:). ანუ გამონათქვამში გამოხატული ზოგადაზრობრივი მნიშვნელობის მითითებული კუთხით გამოვლენის შესაძლებლობას, არა ცალკეული ელემენტი – «овца» (ცხვარი), არამედ სინტაგმა – «паршивая овца» (ქეციანი ცხვარი) იძლევა. სწორედ ეს „ღია“ (ზედაპირულად გამჟღავნებული) სინტაგმატური კავშირი განაპირობებს მოცემულ ანდაზაში ჩაშიფრული დედააზრის განზოგადებული სახით ჩამოყალიბებას და შესაბამის კონტექსტში მისი უარყოფითი კონოტაციით გახსნას.

განხილული რუსული მაგალითის ქართული აზრობრივი პარალელია: „ყვავს ჭიანი კაკალი გააგდებინო, ისიც კარგიაო.“

არაბული: [šá‘ra mən danb əl-ḥ ənzīr máksab] شجرة من دنب الخنزير مكسب

– ღორის კუდიდან ერთი ღერი ჯაგარიც სარგებელიაო.

შდრ. ქართ.: „ყვავს ჭიანი კაკალი გააგდებინო, ისიც კარგიაო“, რუსული „ქეციანი ცხვრის“ ანალოგიურ ფუნქციას ასევე „ღია“ სინტაგმა „ჭიანი კაკალი“ ასრულებს. რაც შეეხება „ყვავს“, აქ „დაფარული“ სინტაგმატური მიმართებაა. ის მოცემულ (და არა მხოლოდ ქართულ) ცნობიერებაში უმრავლესად უარყოფითი

სემის, ანუ „ცუდი ყვავი“ მნიშვნელობის მატარებელია, რომელიც მოცემული ანდაზის კონტექსტუალიზებისას ადეკვატურად დეკოდირდება.

შდრ. არაბ.: „ღორის კუდიდან ერთი ღერი ჯაგარიც სარგებელიაო“; მასში კოდირებული უარყოფითი კონოტაციის მატარებელი დედააზრის გახსნა („ღორთან“ მიმართებით) „დაფარული“ სინტაგმატური კავშირის საფუძველზე ხორციელდება. ცნობილია, რომ ამ ცხოველს ისლამურ სამყაროში მკაცრად განსაზღვრული ნეგატიური (საკვები სახით აკრძალული) – „ცუდი / ბინძური ღორი“ – სემა აქვს.

მოხმობილი მაგალითები ცხადად ადასტურებს, გ. პერმიაკოვის მსჯელობის მართებულობას, როდესაც ის ამბობს, რომ ანდაზის ძირითადი მნიშვნელობა – „ლოგიკური ჩარჩო“ [8.61] – მისი პირველადი მნიშვნელობით – ხატი „შენდება“. ასევე ცალსახადაა მისაღები ავტორისეული მოსაზრება, რომ ანდაზას ქმნის არა მხოლოდ ცალკეული „რეალიები“, არამედ ის სინტაგმატური კავშირები, რომლებშიც ეს რეალიებია წარმოდგენილი მოცემული ანდაზის კონტექსტში [8.19; 9. 25-26].

მეტეც, ნ. ბარლი პრაქტიკულად აღიარებს ანდაზების ორსახოვან ბუნებას. ის მიუთითებს, რომ მათი სინტაგმატური ხასიათი ვარიანტულობისა და შემადგენელ სეგმენტთა გადაადგილების შეზღუდულობაში ვლინდება. ის „კომპიური ეფექტები“ (ავტორი მრავლად მოიხმობს მაგალითებს), რომლებსაც ამგვარი ცვლილებების მცდელობა იწვევს, ამავე დროს მათი პარადიგმატული ბუნების ილუსტრირებას ახდენს [4. 134]

მსჯელობის თვალსაჩინოებისთვის განვიხილოთ, არაბული ანდაზური (კერძოდ, სირიულდიალექტური) ფონდებიდან შერჩეული რიგი საანდაზო წინადადებებისა. აქ ერთი და იგივე ლექსიკური ერთეული „ვირი“ სხვადასხვა (როგორც „ღია“, ისე „დაფარული“) სინტაგმატური მიმართებით გვეძლევა. ამ ფონზე, ყოველ კონკრეტულ შინაარსში, ის (პირობითად, „კარგი“ ან „ცუდი“ ვირი), სხვადასხვა კუთხით წარმოაჩენს რა შესაძლო თვისებებს, ყოველი მათგანი სიტუაციურად განსხვავებულ საკომუნიკაციო კონტექსტში რეალიზდება. ანუ, ყოველი კონკრეტული მაგალითის შემთხვევაში, განსხვავებულად მჟღავნდება თითოეულში ჩადებული პარემიული აზრი. შესაბამისად, განსხვავებულია თითოეულის ზოგადაზრობრივი განფენილობის – კონტექსტუალიზების „ნიშა“ და გამოყენების არეალი.⁷

لا تأخذ الرفسة القويه إلا من الحمار الضعيف

[la tâhud ær-ráfse l-'awîje 'illā mne l- çmâr æd-da'if]

§ – ყველაზე მაგარი წიხლის კვრა გამხდარმა ვირმა იცისო.

„ღია“ სინტაგმა: გამხდარი ვირი.

ღმერთმა ნუ ქნას ბებრის ბუქნაო.

ცხვარი ცხვარია, თუ გაცხარდა, ცხარიაო.

⁷ არაბულენოვანი მასალა მოპოვებულია და თარგმნილი არაბული პირველწყაროდან, უშუალოდ სირიელ/ლიბანელი ინფორმანტებისაგან. მოცემული ანდაზები ფიქსირებულ იქნა შესაძლო კონტექსტებით, ინფორმანტთა კომენტარებით და ახსნა-განმარტებებით, რაც აუცილებელი პირობა იყო მათი სიღრმისეული სემანტიკის წვდომისათვის, თითოეულის კონოტაციური სპექტრისა და გამოყენების სფეროს – სათანადო „სიტუაციური ნიშის“ დასადგენად. არაბული მაგალითების ქვეტექსტური მნიშვნელობის ამოხსნაში დაგვეხმარება შესაბამისი ქართული პარალებები.

تكرار بيعلّم حتى الحمار

[tɪkrâr bji'állem çátta əl-çmâr]

– გამეორება ვირსაც კი ასწავლის.

„დაფარული“ სინტაგმა: (ჯიუტი) ვირი.

§ გამეორება ცოდნის დედააო.

الحمار ما بيوقع بالجره مرّتين

[əl-çmâr mâ bju' 'a bilžurra martên]

– ვირი არ ჩაეფლობა ორჯერ (ერთსა და იმავე) ტალახში.

„დაფარული“ სინტაგმა: (ჭკვიანი) ვირი

§ ვირი, სადაც ერთხელ ლაფში ჩაეფლობა, იქ აღარ გაივლისო.

ნახვანგარი მელა ადვილად აღარ გაეზმისო.

عطوا الحمار وردة أكلها

['áfu l-çmâr wárdē 'akálhā]

– ვირს ვარდი მისცეს – შეჭამა.

„ღია“ სინტაგმა: ვარდისმჭამელი ვირი

„დაფარული“ სინტაგმა: (იონჯისმჭამელი ვირი)

§ ვირმა რა იცის, ხურმა რა ხილიაო.

ربوط الجحش محلّ ما بدو صاحبو

[rbōṭ əž-žç maçáll ma bíddō šâçbō]

– ვირი იქ დააბი, სადაც პატრონს სურს.

„ღია“ სინტაგმა: პატრონის ვირი

§ პატრონმა უკეთ იცის, თავის მკვდარს საით უყოს პიროო.

تعلم البيطره بحمير النور

[t'állem əl-báifara bçamîr ən-náwar]

– ვეტერინარმა ხელობა ციგნის ვირებზე ისწავლა.

„ღია“ სინტაგმა: ციგნის ვირები

§ დალაქმა ხელობა ჩვენს თავებზე ისწავლაო.

اللي بيقتل حمار العرب بيكلف بحمل القرب

['əllī bje'tel çmâr əl-'árab bjətkállef əbçaml əl-'irab]

– ვინც მოკლავს არაბის ვირს, წყლის მათარაც იმან ატაროს.

„ღია“ სინტაგმა: (შურისმაძიებელი) არაბის ვირი.

§ ძალღი ვინც მოკლა, იმანვე გაათრიოსო.

كالحمار بينظلون

[kal-çmâr bíbántalûn 'asfâra]

– ვირი შარვალში.

„ღია“ სინტაგმა: შარვალიანი ვირი.

§ ვირს ოქროს ყელსაბამიც რომ შეაბა, მაინც ვირი იქნებაო.

ვირი ორშაბათსაც ვირია და ოთხშაბათსაცო.

بعد حماری ما ینبت حشیش

[ba'd çmârî mā jánbot çasîš]

– ჩემი ვირის შემდეგ ბალახი ნურც ამოსულაო.

„ღია“ სინტაგმა: ჩემი ვირი (არა - სხვისი)

§ ჩემ შემდეგ თუნდაც ქვა თოვოსო.

კათალიკოზო, ქვეყანა დალოცეო და, მე თუ აღარ ვიქნები, ქვა ქვაზედაც ნუ ყოფილაო.

كلّ حمار بنهيقو معجب

[koll çmâr binahî'õ mú'žab]

§ – ყველა ვირს თავისი ყროყინი მოსწონს.

„ღია“ სინტაგმა: ყველა ვირი / ნებისმიერი ვირი.

§ ყველა თავის ნაზადს აქებსო.

ყველა მელას თავისი კუდი მოსწონსო.

مثل حمار اللی بیحمل أسفاره ویقول اتو أستاذ

[(mtl) çmâr əlî bjiçmal'asfâra u bji'ül 'innõ 'ustaz]

– (როგორც) ვირი, რომელიც წიგნებს ზიდავს და ამბობს, მასწავლებელი ვარო.

„ღია“ სინტაგმა: წიგნების მზიდველი ვირი/მასწავლებელი ვირი

كالحمار بأسفارة

[kal-çmâr bjiçmal 'asfâra]

– (როგორც) ვირი წიგნებით. (არ ნიშნავს, რომ ჭკვიანია).

„ღია“ სინტაგმა: ვირი წიგნებით / წიგნების მატარებელი ვირი.

§ თხამ მღვდლობა მოინდომა, აქაოდა თეთრი წვერი მაქვსო.

ვირს თოფრა ჩამოაცვეს და ჭიხვინი მოინდომაო.

ვირს უნაგირი ცხენად ვერ აქცევსო.

ამდენად, წარმოდგენილ კორპუსში განხილულმა მაგალითებმა, ერთი მხრივ, დაადასტურა ანდაზის რთული აზრობრივი ფაბულის აგებულების ზოგადი საყრდენი: სამყაროში დაფიქსირებული ერთი მოვლენის თვისებები (ლოგიკური მიმართებების დახმარებით) ასოცირდება, საფუძვლად ედება მეორეს და ზოგადაზრობრივ დატვირთვას იძენს. ამავედროულად, ცხადი გახადა, რომ კონკრეტული ანდაზის კონკრეტულ ვითარებაზე მორგებისას აქტივირდება და თავის მრავალმრიან აზრობრივ პოტენციალს ამჟღავნებს არა მხოლოდ ესა თუ ის ცალკეული სემანტი (ცალკეული სიტყვები და ა.შ), არამედ მოცემული ანდაზის თემატურ-ლოგიკურ მოდელში მოქცეული, სინტაგმატურ კავშირებზე აგებული მთლიანი შინაარსი, მასში გამოხატული კერძო ნიშნულებით და სტილისტური მახასიათებლებით. ეს პროცესი სწორედ იმ საგანთა და მოვლენათა შორის არსებულ ლოგიკურ მიმართებათა წვდომის საფუძველზე ხორციელდება, რაც დადგენილი და მიღებული ნორმა მოცემული ენობრივი კოლექტივის ცნობიერებაში, მის სააზროვნო სივრცეში.

უფრო ზუსტად, ანდაზის (ერთ მთლიან ბირთვად შეკრული) სემანტიკის კონსტრუქტი, მასში მონაწილე ყველა შემადგენელი ელემენტის სინქრონული ამუშავების პრინციპს ეფუძნება. მეტიც, ზედაპირულად ფიქსირებული ხატი და მისი შემადგენელი („ღია“ თუ „დაფარული“) სინტაგმატურ კავშირებზე აგებული მეტაფორული ტროპები პრაქტიკულად „საძირკველია“ მასში ჩადებული ქვეტექსტის – განზოგადებული სიბრძნის „ლოგიკური ჩარჩოს“ შენებაში. ანუ, ყველა ზემოხსენებული კომპონენტი პრაქტიკულად თანაბრად მნიშვნელოვანია. (საკომუნიკაციო აქტის თანმხლები) ანდაზური მეტაფორის „ძრავის“ ამუშავება, რომელიც მასში (ცნებითი აზროვნების დონეზე) ჩაშიფრული ზოგადაზრობრივი კოდის გახსნას უზრუნველყოფს, ზედაპირული (ხატის) და სიღრმისეული (ცნებითი) დონეების სინთეზური ურთიერთქმედების საფუძველზე მიიღწევა. ამდენად, მისი „ფარული“ სემანტიკის სიღრმეში, არსებითში ჩაწვდომის საშუალებას მხოლოდ მოცემულ დონეებს შორის არსებული ურთიერთმიმართებების გარკვევა იძლევა.

ლიტერატურა:

1. **Haskell R. E. (1987):** *A Phenomenology of Metaphor: A precise study into metaphor and its cognitive movement through Semantic space.* Ibid. Norwood, 1987. pp. 257-292.
2. **Jakobson R. (1981):** *Subliminal Verbal Patterning in Poetry,* Selected Writings, III, Mouton Publishers, The Hague-Paris-New-York.
3. **Аллахвердов В. М. (2001):** *Психология искусства, Эссе о тайне эмоционального воздействия художественных произведений,* изд. ДНК, «Психология и культура», Санкт-Петербург.
4. **Барли Н. (1984):** *Структурный подход к пословице и максиме,* в: Паремнологические исследования, М., 127-148.
5. **Крикманн А. А. (1975):** *К проблематике исследования содержания и мирозрения пословиц (на материале эстонских пословиц)* АКД, Талин..
6. **Крикманн А. А. (1978):** *Некоторые аспекты семантической неопределённости пословицы,* Москва.
7. **Левин Ю. М. (1984):** *Провербальное пространство,* в: Паремнологические исследования, М., стр. 108-126.
8. **Пермяков Г. Л. (1970):** *От поговорки до сказки (заметки об общей теории клише),* Москва.
9. **Пермяков Г. Л. (1975):** *К вопросу о структуре паремнологического фонда. – Типологические исследования по фольклору,* Москва.
10. **შურღაია თ. (2003):** სპარსული პარემიოგრაფია და სპარსული ანდაზის აზრობრივი სტრუქტურა, ავტორეფერატი, ფშკ სამეცნიერო ხარისხის მოსაპოვებლად. თბილისი.

Towards the Question of Main Components of Minor Proemia Constructin (On the Example of Arabic Material with Georgian Parallels)

Tumanishvili Khatuna

Ivane Javakhishvili Tbilisi State University, Tbilisi

Abstract

A proverb is an integral part of the verbal folklore of a given ethnos - “cast” in the mould of the common national consciousness, which is directly linked with speech (speech in its turn, naturally, is expressive of thinking). Accordingly, it qualitatively (both formally and semantically) is the micro-model of the life and mentality of the world where it was created and where it operates.

The present paper aims to interpret the proverb – a formula modeled as a certain concept in a given mentality . On the basis of study of Arabic Syriandialect (with Georgian parallels) material, it is identified how, by what general and at the same time specific means, characteristic of each, the given stereotyped wisdom is created. Conclusions also cover the general theoretical aspect of the problem.

On the basis of the analysis of the examples it becomes clear that a proverb comes into being by the simultaneous operation of all the components involved in its creation. Each of them is equally important. The objective reality reflected in them are as usual constructed on specific syntagmatic relations sometimes on the surface level (obviously) and on the deep level (non-obviously) as well. Accordingly they cannot be regarded as mutually independent objects and phenomena, as they are a whole system of regularities being in a certain conceptual connection by means of logical relations. Accordingly, it is possible to understand a proverb only by gaining deep insight into these connections, understanding the regularities found in the historical reality of the given ethnos and by studying the conceptual thinking recorded within the existing mentality.

All Arabic examples are recorded and translated from Arabic primary source - directly from Syrian, Lebanese, informants. To avoid possible inaccuracies, for a researcher (not a native speaker of Arabic) interested in studying proverbs the best way proved direct relationship with informants. By re-interpretation in appropriate context, imaginary logical relations established with respect to a particular phenomenon in given ethnoconsciousness (between things and phenomena) were specified.

The urgency of this topic is also due to the fact that it is the first attempt to introduce a new topic into Georgian Arabistics.

Key words: Proverb, ethnoconsciousness, syntagmatic, metaphor, concept thinking.